

Svar på skriftligt spørgsmål SS 130/2019 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om prissättning på elöverföring

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 130/2019 rd undertecknat av riksdagsledamot Ville Tavio/saf:

Vad ämnar regeringen göra för att prissättningen på elöverföring ska bli skäligare?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Elmarknadslagen fastställer ramarna för en rimlig prissättning av elnäten samt för tillsynsmetoderna. Prissättningen av elnätstjänsterna ska vara skälig enligt en helhetsbedömning.

I de detaljerade motiveringarna till regeringspropositionen till lagen (RP 20/2013 rd) definieras vad som i lagen avses med skälig prissättning. Inkomsterna får täcka skäliga kostnader för underhållet, driften och byggandet av nätet samt ge en avkastning som kan anses som skälig på det placerade kapitalet. En skälig avkastning bör i sin tur återspegla den grad av ekonomisk risk som utövandet av verksamheten medför för det kapital som elnätsinnehavaren placerat i nätverksamheten samt beakta de låga finansieringsutgifterna för främmande kapital och anläggningarnas långa livslängd. För att rimliga förutsättningar för att nyttja egendomen ska bevaras bör nätinnehavaren trots allt garanteras möjlighet att få en skälig ersättning för nättjänsterna. Prissättningen av tjänsterna bör trygga en sådan skälig inkomstfinansiering och soliditet som behövs för att nätinnehavaren ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Tillsynen sker med fyra år långa tillsynsperioder och en tillsynsmodell som baserar sig på avkastningen på det placerade kapitalet. Under enskilda år kan avkastningen överskrida den avkastning som modellen tillåter men detta överskott ska gottgöras senast under nästa tillsynsperiod.

Höjningen av elöverföringspriserna på 2010-talet beror i synnerhet på de skärpta kraven på leveranssäkerhet som togs in i lagstiftningen 2013. Till följd av stormarna Hannu och Tapani vid årsskiftet 2011–2012 var hela 570 000 nätkunder utan el, vilket visade att eldistributionen är mycket utsatt för extrema väderfenomen, såsom stormar och stor snöbelastning på träden. Enligt 51 § i elmarknadslagen från 2013 får fel i distributionsnätet som uppkommit till följd av storm eller snöbelastning inte orsaka avbrott i eldistributionen på över 6 timmar för nätanvändare inom detaljplaneområden. Utanför detaljplaneområden får avbrott i eldistributionen inte överskrida 36 timmar. Enligt 199 § i elmarknadslagen ska de nämnda driftssäkerhetsnivåerna uppfylla kraven före utgången av 2028.

Svar på skriftligt spørgsmål SS 130/2019 rd

De nya kraven på leveranssäkerhet har som väntat orsakat elbolagen allt större investeringsbehov. I regeringens proposition RP 20/2013 rd bedömdes det att kraven på leveranssäkerhet förutsätter tilläggsinvesteringar på ca 3,5 miljarder euro under en tid av 15 år. Det kumulativa överskott för distributionsnätsinnehavarna som överfördes från den tredje tillsynsperioden uppgick till 114 miljoner euro. Överskottet för den tredje perioden förklarar i första hand att nätbolagen har inlett sina investeringsprogram för uppnående av målen med framförhållning genom att anskaffa kapital redan under den aktuella tillsynsperioden. Vid tillsynen jämförs bolagets realiserade justerade inkomst med en skälig avkastning, och då kan överskottet minskas (och underskottet ökas) genom att avkastningsbasen ökas eller priserna sänks. De två första åren 2016–2017 av den fjärde tillsynsperioden uppvisade redan ett underskott på nästan 740 miljoner euro.

De genomförda investeringarna har redan märkbart förbättrat nivån på leveranssäkerheten. Exempelvis skulle skadorna efter stormen Aapeli, som i januari 2019 orsakade strömavbrott hos 100 000 finländare, enligt professor Jarmo Partanens uppskattning i offentligheten ha legat på motsvarande nivå som efter stormarna Tapani och Hannu om investeringarna för att förbättra elnätets leveranssäkerhet och breddningen av ledningsområdena inte hade gjorts. Det beräknas att distributionsnätsinnehavarnas investeringsvolymerna jämnas ut från ingången av 2020, vilket även kommer att jämna ut trycket på att höja överföringspriserna i framtiden.

Elens totala pris och överföringspriset är relativt förmånligt för hushållen i Finland jämfört med övriga Europa. Energimyndigheten har gjort en jämförelse som visar att den rimliga avkastningen som godkänns för nätinnehavarna inte avviker från den nivå som godkänts av regleringsmyndigheterna i andra länder. Den tillåtna skäliga avkastningen har minskat under de senaste åren och sjunker ytterligare under nästa tillsynsperiod. Experter, såsom professor Timo Kuosmanen vid Aalto-universitetet och professor Jarmo Partanen vid Villmanstrands tekniska universitet, har ansett att elmarknadslagen och Energimyndighetens tillsynsmetoder fungerar rätt bra. Metoderna kan även anses uppfylla de mål som ställts på lagstiftningen tämligen väl.

Eftersom avgifterna för elöverföringen inverkar på den penningssumma som de finländska elanvändarna har till sitt förfogande följer regeringen ständigt med hur avgifterna utvecklas och nätregleringens fungerar.

För att säkerställa rimliga elöverföringspriser även i framtiden tillsatte arbets- och näringsministeriet hösten 2018 en utredare för att granska orsakerna bakom höjningen av elöverföringspriserna samt för att ta fram alternativa metoder för att genomföra investeringar som förbättrar leveranssäkerheten. I rapporten från november 2018 om överföringspriserna och leveranssäkerheten utvärderar professor Partanen, som utsetts till utredare, att den nuvarande tillsynsmetoden för elnätsprissättningen har fungerat i huvudsak väl i den utmanande miljön. De investeringar som behövs orsakar enligt Partanens uppskattning ett tryck på att höja elöverföringspriserna med 10–40 procent jämfört med situationen 2012, om investeringarna genomförs senast 2028. Enligt professor Partanens utredning skulle en förnyelse av nätet 2013–2028 till följd av distributionsnätsens högre ålder, en minskning av reparationsskulden och en höjning av nivån på leveranssäkerheten medföra investeringskostnader på sammanlagt 9 miljarder euro, varav höjningen av leveranssäkerheten skulle utgöra 3 miljarder euro. Energimyndighetens kostnadskalkyl för en höjning av

Svar på skriftligt spørgsmål SS 130/2019 rd

nivån på leveranssäkerheten för de nätutvecklingsplaner som nätbolagen meddelat är 2,2 miljarder euro under 2014 –2028. Enligt detta underskrider de faktiska kostnaderna för att förbättra elleveranssäkerheten kostnadsförslaget på 3,5 miljarder euro enligt regeringens proposition.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att förhindra oskäligen höjningar av överföringspriserna. Vid arbets- och näringsministeriet håller man på att se över gränsen på 15 procent i bestämmelsen om höjningstak i 26 a § i elmarknadslagen. I samband med detta bereder man vid arbets- och näringsministeriet ett lagförslag som skulle förlänga utjämningsperioden för nätinnehavarnas tillåtna underavkastning till två tillsynsperioder, dvs. åtta år. Ändringen har också tagits in i regeringsprogrammet och skulle bidra till att minska trycket på plötsliga och betydande prishöjningar. I nuläget regleras elnätsprissättningen i tillsynsperioder på fyra år. Om nätinnehavarens prissättning under tillsynsperioden legat under den maximala nivå som lagen tillåter, har nätinnehavaren rätt att inkludera detta så kallade underskott i prissättningen under den period som följer på tillsynsperioden i fråga. Genom att förlänga utjämningsperioden till två tillsynsperioder kan nätinnehavaren periodisera insamlingen av underskott på en längre tid. I praktiken jämnar ändringen således ut utvecklingen av överföringsavgifterna, eftersom beloppet av överföringsavgifterna kan samlas in under en längre period. Avsikten är att regeringens proposition överlämnas till riksdagen under höstsessionen 2019.

Regeringen strävar efter att minska trycket på att höja överföringspriserna också genom att utveckla elnätets flexibilitet och alternativa metoder att säkerställa elleveranssäkerheten särskilt i glesbygdsområden. Enligt regeringsprogrammet bör dessutom potentialen för smarta elnät och efterfrågefleksibilitet utnyttjas fullt ut. Genom att genomföra de förslag som arbets- och näringsministeriets arbetsgrupp för smarta nät lade fram 2018 kan man på lång sikt minska behovet av investeringar i elproduktionen och elnätens överföringskapacitet. Nätbolagen har hittills förbättrat leveranssäkerheten i huvudsak genom nätinvesteringar, fastän kabligen i sig inte är ett krav enligt lagen. Även utredaren Partanen föreslog i sin utredning 2018 lösningar inom smarta nät som ett mer kostnadseffektivt alternativ för att förbättra leveranssäkerheten jämfört med kabligen.

En ökad flexibilitet i elsystemet verkställs genom att man förbättrar nätbolagens möjligheter att utnyttja förbrukningskapaciteten. Centrala verktyg för detta är en ökning av smart belastningsstyrning, decentraliserad egen produktion och lagring av el. Ökad flexibilitet förutsätter å ena sidan att regleringen utvecklas och å andra sidan ett omfattande införande av ny teknik i elnäten, företagen inom elbranschen och hos kunderna. De förslag som arbetsgruppen för smarta nät lade fram bildar en helhet vars sammantagna konsekvenser för olika kundgrupper och leveranssäkerheten uppskattas närmare i samband med beredningen av lagen. Avsikten är att regeringens proposition lämnas till riksdagen 2020–2021. Genomförandet av åtgärderna förutsätter övergångsperioder på grund av investeringarna och utvecklingen av datasystemen.

Staten förvärvade 2011 aktiemajoriteten och bestämmandeinflytandet i stamnätsbolaget Fingrid. Ägandet av stamnätet är en strategisk investering för staten. Bevarandet av nätet i statlig ägo har med fog säkerställts genom statens majoritetsinnehav och bestämmande inflytande.

Alltsedan elektrifieringen av Finland började har de företag som bedriver eldistribution till stor del ägts av kommunerna. Staten har haft ett ägarförhållande till eldistributionsnäten i cirka 20 år

Svar på skriftligt spørgsmål SS 130/2019 rd

enbart genom Imatran Voima och senare genom Fortum. För närvarande är i praktiken endast de två största distributionsbolagen i privat ägo: Caruna och Elenia. Dessutom ägs vissa nät av sina användare.

Om staten skulle upplösa de nuvarande ägararrangemangen för eldistributionsnäten skulle det ifrågasättas med tanke på det egendomsskydd som fastställs i grundlagen. Anskaffningen av nät i statens ägo skulle kräva relativt stora kapitalbelopp, vars storleksklass kan bedömas utifrån uppgifterna i Energimyndighetens tillsynsmodell. Enligt Energimyndigheten uppgick det sammanlagda nuvarande bruksvärdet av landets alla distributionsnät, dvs. det kapital på vilket avkastningen räknas ut, till sammanlagt nästan 11 miljarder euro 2017. År 2017 hade Carunas och Elenias nätverk ett nuvarande bruksvärde på sammanlagt 4,2 miljarder euro. På grund av detta anser regeringen att det inte är ett realistiskt mål att staten förvärvar privatägda distributionsnät i statens ägo.

Avslutningsvis vill jag ännu konstatera att jag väl förstår den oro som elöverföringspriserna orsakar hos kunderna. Därför är det ytterst viktigt att de ändringar som görs i elmarknadslagen snabbt fås till riksdagens behandling redan under innevarande höstsession. Dessutom fortsätter ministeriet att överväga och bereda andra åtgärder för att trycket på att höja överföringspriserna för el ska vara resonlig.

Helsingfors den 10 oktober

Näringsminister Katri Kulmuni